

KÖZÉPISKOLAI KÉRDÉSEK — AZ EGYETEM SZEMSZÖGÉBŐL.

A NEMZET, mely legközelebbi múltjában retentő katasztrófát élt át s amelynek jelene is válságos, reménységgel is, félelemmel is fordul titokzatosnak vélt jövője felé. Ám ez a jövő korántsem oly megfejthetetlen rejtelem, aminőnek látni megszoktuk, legalább nem egészében az. A jövő magyarságának képe nagyrészt oly elemekből alakul ki, amelyek szemünk előtt fejlődnek és csoportosulnak s ha látni akarunk, a jelenből megalkothatjuk a jövőnek valószínű képét. Bár vilákkatasztrófák, mint aminőt átéltünk, alkalmasak rá, hogy az emberiség gondolkodását apokaliptikus sejtelmek felé hajlítsák el, a világnak sorsát mégis realitások hordozzák s a nemzet útját csak az képes építeni s egyengetni, aki e sorsirányító realitásokat való mivoltukban ismeri fel s belőlük a tanulságokat levonni hajlandó. E realitások sorából való a nemzet mindenkori művelődési állapota, amely burka, mert feltétele a jövő kulturális fejlődésének, önként értetődik, hogy a nemzet jövője voltaképen a jövő nemzedék, az, amely itt nevelkedik körünkben s amely csak azt fogja hazájának visszaadni, amit az előtte járó generációtól kölcsön kapott. A hazai intelligencia-társadalom serdülő évjáraiban, egyetemeink és középiskoláink diákságának erkölcsi és szellemi létében rejtőzik a magyar jövő. Ha sorsunk nagy kérdéseire aggódo lélekkel keressük a választ, oda kell érte fordulnunk, ahol nemzetvezető középosztályunk a legfelsőbb kiképzést kapja meg: egyetemeinkhez és tanárainkhoz.

Ez a gondolatsor vezette a Magyar Humanisztikus Gimnázium Híveinek Egyesületét ahhoz az írásos ankéthez, amelynek anyagát és tanulságait e Szemle szerkesztői itt helyesnek látják a nyilvánosság elé tárnai. Esményének, a görög-latin alapokon nyugvó oktatásnak védelmében ez év elején kérdőívvel fordult az ország egyetemi és főiskolai tanárkarához: mondjanak véleményt a legilletékesebbek a főiskolák hallgatóságának szellemi szintjéről és tudományos pályákra való alkalmasságának egyes praktikus részleteiről. Az egyesületet önként értetődően a klasszikus nyelvek

problémája érdekelte a legjobban. Felvetette a kérdést, kívánatosnak ítélik-e az egyetemi tanárok a humanisztikus oktatásnak régi keretekben való fenntartását? Kárát látja-e a nevelődő nemzedék annak, hogy az ókori nyelvek közép-oktatásunkban háttérbe szorulnak s helyüket élő nyelvek foglalják el? Minthogy pedig az 1924: XI. t.-c., amely a reálgimnáziumot megalkotta, lényegében az ókori nyelvekkel a modern nyelveket állította szembe, az egyesület súlyt vetett annak tisztázására is, milyenek hát voltaképen az élő nyelvek terén a hazai ifjúság legjavának ismeretei, mit kíván az egyetem, mit a magyar életviszonyok?

Ez az ankét meglepő és fájdalm, lesújtó eredménnyel zárult. Hetvenöt válaszadó egyetemi tanár úgyszólván egyhangúan állapította meg, hogy a tudományos kiképzésben részesülő mai magyar ifjúság számottevő része készületlenül jó az egyetemre; általános képzettsége, tudományra való hajlandósága ennek következtében csekély, felkészültsége főiskolai munkájának elvégzésére mindenestre elégtelen; idegen élőnyelvi ismeretei a semmivel egyenlők. A tanárok nagy többsége a klaszszikus középoktatás mellett foglal állást, sőt annak hathatós megerősítését kívánja, mert itt keresi a szellemi súlyedés ellenszerét. A modern nyelvi képzésnek egy nyelvre — lehetőleg a németre — való koncentrációját sürgetik, mert e nélkül tapasztalatuk szerint az egyetem nem teljesítheti feladatát. A válaszok nagymértékben pesszimisztikusak, lehangolt, nemzetük sorsáért aggodó tudósok segélykiáltásai.

Ilyen ankét azonban — bármily helyes is terve és bármily logikus is kérdés-rendszere — nem adja, mert nem adhatja egy nemzedék szellemi felkészültségének hű és megbízható képét; ezt nem is várjuk tőle. Számba kell venni, hogy sok egyetemi tanár nem válaszolt s hogy a válaszok sorai közt nem egyszer bizakodóbb felfogás jelei is derengenek. A magyar jövőnek ezt a fájdalmas horoszkópját mégis úgy kell szemügyre vennünk, amint az ankét távcsöve elénk tárja. Lehet, sőt valószínű, hogy műszerünk tökéletlen s a kép, melyet mutat, egy s más részletében torz. De a csillagkép szemléletébe persze így is el kell mélyednünk — minő csillagász az, aki az észleletei elől megfutamodik? — mert súlyos tanulságokat rejt számunkra. Ha hetvenöt egyetemi tanár sok tekintetben meglepő egyértelműséggel rajzolja meg egy helyzet diagnózisát s emeli fel komoly intó szavát, akkor egy a kötelességünk: bátran nézni szembe a bajokkal s hittel keresni az orvosszereket. Nem az az igazi optimizmus, amely a diagnózist homályosítja el, hanem amely a győ-

gyító munka erejében és eredményeiben reménykedik. Hogy remélhessünk: látnunk kell.

*

Az ifjúság általános szellemi szintjére vonatkozó kérdésekre ilyen válaszok érkeztek:

Az általános szellemi színvonal azelőtt són volt kielégítő, a háború alatt és óta azonban kétségkívül erősen süllyedt. Különösen a nőhallgatók színvonala szellemi képzettség tekintetében sokszor szinte szegyenletes. (A budapesti bölcsészeti kar egy tanára.)¹

Tapasztalataim általában lehangolók. Az elvont gondolkodás készsége hiányzik hallgatóimból, s túlságosan utilisztarikus életelményre vannak beállítva.

Sajnos, nap-nap után azt kell tapasztalnom, hogy az ifjúság általános szellemi szintje határozottan túlalacsony. Véleményem, hogy a középiskola eredményei és az egyetemi oktatás követelményei között áthidalhatatlan rés tátong. (Szegedi jogi kar.)

A szellemi szint bizony elég gyenge. Minden évfolyamon akad néhány értelmesebb fiú; a többség igen alacsony értelmi színvonalat és kevés érdeklődést áru el. (Debreceni jogi kar.)

A középiskolai eredmények szempontjából tapasztalataim sajnos igen rosszak. Az ifjúság úgy a nyelvek, mint a reális tudományok tekintetében nagyon hiányos ismeretekkel hagyja el a középiskolát. (Debreceni orvosi kar.)

Tapasztalataim nem túlságosan kedvezőek. A háborús idők sok következménye még mindig látható. Dunántúli középiskolából jövő fiúk általában jobbak az alföldiekénél. Helyesírást sok ifjú nem tud. Ellenben feltűnő sok a tehetséges közöttük; a tehetségek javarészt felőrlí azonban a középosztály közismert nyomora. Ezen a vidéken a legtehetségesebb elem a református tanítók és papok gyermekei. Sok ambícióval fognak tanulmányaikhoz, de az ambíció a hallgatott évek számával együtt csökken. E részben a főiskolai reform égető szüksége mutatkozik. (Debreceni jogi kar.)

A középiskolából jövő ifjúság általános szellemi színvonala az utóbbi években rendkívül aláhanyatlott. Igaz, hogy a gazdasági pályára főleg a gyengevézgettségű ifjak jönnek, azonban a régiékekhez viszonyítva mégis megdöbbentő előképzettségük hiányossága. (Magyaróvári gazda.)

Ezen, a középiskola munkáját illető lesújtó vélemények mellett, amelyek minden fakultás és főiskola tapasztalatait tükrözik, kedvezőbb hangok is hallhatók.

Az ifjúság szellemi színvonala 1900—1905 körül volt a legmagasabb. De a háború kitöréséig a hanyatlás csak lassú volt. A háború folyamán és végén ijesztő arányú! 1922 óta lassú, de állandó emelkedés tapasztalható. (Kecskeméti jogakadémia.)

A szellemi színvonal elég jó; lehet reá az egyetemen építeni. (Budapesti bölcsészeti kar.)

¹ Alábbiakban minden külön bekezdéssel kezdődő részlet egy-egy tanárnak különálló válaszából merített idézet.

A háborús évek gyarló felkészültségű diáksága helyébe ma már jobb anyagot kapunk, de erősen érezhető a gondolkodás fegyelmességének hiánya, amit egyfelől a logikai előképzettség rovására kell írni, másfelől azonban a világos szerkezetű klasszikus nyelvek fokozatos háttérbeszorulásának kell tulajdonítani. (Sopron.)

A hallgatóság 25%-a e tekintetben teljesen kielégítő. A többi — ha szakpályáján mutat is fel szorgalommal szerzett tudást, — általános ismereteket, műveltséget és logikus gondolkodást illetőleg szomorúan alacsony színvonalon áll. (Budapesti orvosi kar.)

A középúton marad egy kiváló történettudósunk:

Jóakarát, jószándék; kevés ismeret, nagy műveltségbeli hiányok.

*

A tudományos pályára való alkalmasság kérdése szorosan kapcsolatos ez előbbivel:

Amióta szaktárgyamat tanítom, még nem kaptam oly dolgozatot tanítványaimtól, mely tudományos munkának volna nevezhető. (Budapest.)

Amióta az Erzsébet-egyetemen működöm (tíz éve), sajnos, még egyetlen hallgatóm sem volt, akiben igazi tudományos hajlamot tapasztalhattam volna. Csak kenyér céljából tanulnak. (Pécs.)

Ifjúságunk tudományos munkára alkalmas s minden egyetemi évfolyam mutat fel kiváló tehetségeket: az élet gondja, a tantárgyak túlhalmozottsága, az új iskolatípusok tanrendje azonban mind bénítólag hatnak. (Debrecen.)

Az egyetemen mindent előről kell kezdenünk. Egészen primitív tényeket nem tudnak hallgatóink s munkájukra való tudatos ráeszmélés hiányzik belőlük. A középiskolai filozófiai propedeutika tanítása — hozzá nem értő tanárok miatt — falrahányt borsó a mai iskolában. (Pécs.)

Erősen érezhető az űr a középiskolák VIII. osztálya s a főiskolák első évfolyama közt. Átmenetre, illetve kölcsönös közeledésre volna szükség. (Sopron.)

A hallgatók módszertani előképzettsége elégtelen, de ennek okát nemcsak a humanisztikus képzés elhanyagolásában látom, hanem általában a középiskolások tanulási kedvének ijesztő alábbszállásában. (Budapest.)

Csak kisebbfokú önálló tudományos munkásságra (fogalmazás, szemináriumi munka) is alig 10% képes. (Debrecen.)

Az előadásokat — különösen fejtegetések alkalmával — nem eléggé értik meg s alig tudják követni: fogalomképzési képességük és érzékük csekély; gyakran aránylag könnyű levezetések megértésére képtelenek. Vizsgálatok alkalmával szabatos feleletadást csak kivételesen tapasztaltam. Egy szóval: az ifjúság általános módszerei előképzettsége rendkívül gyarló. (Szegedi jogi kar.)

Igazán tudományos munkára termett ifjú csak ritkán (alig minden négy-öt évben egy) akad. (Debrecen.)

Ez a kérdés kapcsolatos azzal, hogy az illető milyen középiskolából került ki. A magyar tanítórendek iskolái általában jó előképzettséget adnak. (Pécs.)

A középiskola nyújtotta filozófiai felkészültségnek fogyatékoságát egy jogakadémiai tanár panaszolja:

A szorgalmasak alkalmasak tudományos munkára, de filozófiai felkészültségük szerfelett hiányos.

A természettudományok művelésére nagyon kevésbé alkalmasak hallgatóim; nem tudnak megfigyelni, ami pedig csak az első lépés e tudományok művelésében. (Budapesti bölcsészeti kar.)

Az elmondottak után — írja egy magyaróvári gazdasági akadémiai tanár — magától értődik, hogy az ifjúság tudományos munkára való alkalmasságáról is nagyon lesújtóan kell nyilatkoznom, önálló tudományos munka végzésére az elemi előismeretek hiánya miatt a hallgatóság 1%-a sem alkalmas. Legtöbbjük az aránylag könnyű és csekély tananyagot sem képes kellően elsajátítani, amit mindennél jobban igazol az, hogy vizsgákon az 50% körüli bukás non ritkaság, a jeles és jó osztályzatok száma pedig együttvéve sem szokott io%-nál több lenni.

A tudományos munkálkodásra főleg laboratóriumi kísérletezések tekintetében igen kevés érkeke van, kis tudással és még kisebb ambícióval rendelkeznek. (Keszthely.)

Tanulságos lesz a klasszikus oktatás egy elszánt ellenfelét is — egyik egyetemünk földrajztanárát — meghallgatni e kérdésről:

A módszerei előképzettség a legmesszebbmenően hiányos. Ha kész szöveget adunk megtanulásra az ifjúság kezébe, vagy feladatul részletes utasítással adunk munkát, akkor az eredmény kielégítő. A röviden meghatározott feladatok önálló módszeres megoldását azonban ettől az agyongrammatizált ifjúságtól vámi nem lehet. Ez csak betanulni, fordítani, másolni tud; összefoglalni, jellemezni és ábrázolni nem. Főképen hiányzik a térbeli szemlélete.

Kivétel csak egy budapesti természettudós, aki diákjait

kitűnő anyagnak tartja a tudományos munkára. Ambíciózusak és lelkiismeretesek, — de a természettudományi előképzettségük hiányos.

Már egy debreceni orvostanár ezt így fejezi ki:

Örökölt képességeinél fogva a színmagyar ifjúságot kiválóan alkalmasnak tartom a tudományos munkára, általános módszerei előképzettségét azonban felette hiányosnak.

A tudományos munka az idegen nyelvek ismeretének hiányán is fennakad. E ponton kell a legnagyobb bajnak lennie, mert a hetvenöt válasz itt csak fogalmazásban tér el egymástól. Ezeket a panaszokat is tanulságos lesz néhány idézet tarka sorában felvonultatni: noha a panaszok mérlegelésekor szem előtt kell tartani, hogy a reálgimnázium éppen a modern nyelvoktatást kívánja megerősíteni, s az 1924. évi reform hatása még nem mutatkoznak teljességében.

Bár a válaszok javarésze a német nyelv oktatását kifogásolta, ebben pedig változás nem történt.

Az ifjúság modern nyelvismerete — még a reáliskolából vagy reálgimnáziumból kiküldteké is — egyszerűen semmi. Német tankönyvet vagy szakmunkát elolvasni sem tudnak, megérteni még kevésbé; franciáról stb. ne is beszéljünk. (Szegedi jogi kar.)

Modern nyelveket csak azok tudnak, akik ezeket a szülői házban tanulták. A középiskola sem a német, sem a francia nyelvből nem tud odáig jutni, hogy hallgatói ilyen nyelvű tudományos könyv elolvasására memének vállalkozni. Egy alapos nyelvtani váz ismerete nagyon hiányzik náluk. (Pécsi bölcsészeti kar.)

Hallgatóim, sajnos, még magyarul sem tudnak, főleg ími nem. Az élő idegen nyelveket illetőleg legalább arra kellene törekedniök, hogy az úgynevezett konyhanyelvet elsajátítsák. (Debreceni gazdasági akadémia.)

Alig akad olyan, aki a magyar nyelven kívül más nyelven is beszélne, vagy megértené, amit olvas. Még a német nyelvet is alig ismerik. A fiatalabbja sok esetben a helyesírással sincs tisztában. Nyelvismerete feltétlenül elégtelen. (Keszthelyi gazdasági akadémia.)

A modern nyelvi ismereteknek teljesen híjával van az akadémiai ifjúság. Az utóbbi két évben egyetlen hallgatóra sem bukkantam, akinek annyi nyelvismerete lett volna, hogy egy dolgot elkészítésénél a külföldi szakirodalmat — akár segítségemmel is — fel tudta volna használni. Ezt éppen a legkiválóbb hallgatóknál tapasztaltam. (Magyaróvári gazdasági akadémia.)

Hallgatóim nyelvismerete a semmivel egyenlő. Főként a szó- és fráziskincstük hiányos. Grammatikai alap egyáltalában nélkülözhetetlen.

A modern nyelvi tudás — írja a klasszikus oktatás egyik ellenfele — nagyon gyarló; aki tud is, az sem az iskolában tanulta. Az iskolában nem lehet a mai rendszer mellett nyelveket tanulni...

A modern nyelvtudás — halljuk egy budapesti természettudóstól — egyenesen kétségbeejtő. Semmi nyelvkészségük nincsen. Az egyetemen e hiány pótlására már nincsen idő.

A modern nyelvi ismeretek nem kielégítőek — írja egy kémikus. A hallgató irtózik a német könyvtől és általában minden könyvtől; érdeklődés hiánya miatt non olvas, csak vizsgára készül.

Az alföldi származású ifjúságnak a középiskolában szerzett élő nyelvismerete nem vehető komolyan. Eddig pl. még egy alföldi hallgatóm sem akadt, aki későbbi magántanulás nélkül német vagy más nyelvű tankönyvet használni tudott volna. A grammatikális készséget igen fontosnak tartom, írja a kőrbonctan tanára egy vidéki egyetemen.

Modern nyelveket egyáltalában nem tudnak; a mai középiskolai modern nyelvtanítás nézetem szerint semmit sem ér, — írja ugyanennek az egyetemnek jogkari dékánja.

Nagyon sok a panasz a német nyelv ismeretének hiánya miatt:

Legnagyobb átka még tehetséges ifjúságunknak is a német nyelvtudás hiánya, ami megakasztja továbbképzését. Ennek pótlása később csak kivételes tehetséggel, nagy akaraterővel és sok pénzzel lehetséges. A kellő grammatikai képzettség erre feltétlen szükséges, — különösen a latin. (A gyógyszer-tanára.)

Németül keveset tudnak, más nyelvet egyáltalán nem értenek. Az alapos grammatikai képzettség nélkül a főiskolán sem fognak haladni a modern nyelvek ismeretében. (A világtörténet tanára.)

Az igyekezett a legtöbb esetben megvan, de a fogyatékos előképzettség miatt rendszerint kevés eredményt tud felmutatni. Nekem csak a német nyelv ismerete terén van tapasztalatom, de itt bőszégesen. Az állapotok a lehető legrosszabbak és alig lehet rajtuk segíteni, mert a grammatikai ismeretek szinte teljesen hiányoznak. (Budapesti bölcsészeti kar.)

Igen gyakori eset, hogy a legkönnyebb német szöveget sem értik meg a tanárvizsgálatokon a jelöltek. (A magyar nyelvészet tanára.)

A német nyelvi előismeretek teljesen elégtelenek, írja a budapesti hittudományi kar professzora. Ebben látom a tudományos munkára nevelésnek legjelentősebb akadályát. A francia és angol nyelvismeretek általában teljesen hiányoznak.

Nagyon óhajtható, hogy az orvosi intézeteinkből kikertülő irodalmi közlések más európai nyelven, például németül is megjelenjenek. Ez utóbbi meg is történik, de eddig klinikámból kikertült dolgozatok mindegyikét magam voltam kénytelen lefordítani, mert kevés a németül jól ími vagy beszélni tudó fiatal orvosok száma. Legközelebb esik mihozzánk a német nyelv gyökeres elsajátításának szükségessége. (Gyermekorvostan tanára.)

A nyelvismeretek teljesen elégtelenek, és ez a legnagyobb gátlása szellemi fejlődésünknek. A középiskolában legalább németül jól kellene megtanulni. (Élettan tanára.)

A modern nyelvi ismeretek egyenesen szegényesek. 50—60 joghallgató közül 1—2 tud csak annyira németül, hogy tudományos munkát megérthessen. A franciát és angolt tudó még fehér holló.

A modern nyelvi ismeretek teljesen elégtelenek, — írja a magyar közjog tanára. Németül is alig tudnak... E nélkül pedig ma tudományos munkát kifejtteni nem lehet. Az egyetemi évek alatt ezt kipótolni nem tartom lehetségesnek.

Alig akad olyan hallgató, — panasolja a jogbölcselet tanára, — aki csak németül is tudna annyit, hogy a német szakirodalmat megértené. A szemináriumi munka ezért nem egyszer eredménytelenek bizonyul. A nemzetiségi vidékek elszakadása és a közös hadsereg megszünte folytán félős, hogy a német nyelv tudása aggasztó mértékben csökkenni fog.

Szemináriumomban főként német forrásmunkákkal foglalkozunk. Még szótár segítségével sem tud egy is fordítani. Jó volna, ha csak grammatikális készséget hozna is magával. (Debreceni hittudományi kar.)

A modern élő kultúrnyelvek közül kétségtelenül a német nyelv ismeretére kellene helyezni a fősúlyt s míg ez biztosítva nincs, sem az angol, sem a francia nyelv tanítását nem kellene erőltetni vagy fitogtatni. (Egy vidéki egyetem dékánja.)

*

Az egyetem és a középiskola között tehát — amint egyes feleletekben világosan olvasható — szakadék tátong. A középiskola nem készít elő kellőképp az egyetemre mert nem ad általános képzettséget, nem tesz alkalmassá a logikus gon-

dolkodásra, nyelvismeretet alig-alig közvetít — vagyis a középiskola nem tanít és nem nevel, tehát feladatát nem teljesíti. Így látja ezt igen sok tanár. Egy kiváló filozófusunk és művelődéspolitikusunk egyedül áll ezzel a mondatával: „Az ifjúságot középiskoláink megfelelő módon előkészítik a tudományos tanulmányokra.“ S gondolkozásra készítenek, hogy ugyanő új gondolattal kénytelen előlépni: „Az egységes felvételi jogosítás veszélyeit megfelelő felvételi vizsgálással kell az egyetemeknek ellensúlyozniok.“

Az egyetem két veszedelemmel szemben kíván majd felvételi vizsgával védekezni: egyfelől a középiskolai képzés általános értéktelensége, másfelől az antihumanisztikus elvek szerint nevelt ifjúság feltolulása ellen. Az egységes jogosítást a tanárok közül alig néhányan helyeslik; javarészüket a humanisztikus gimnáziumban látja a tudományos oktatás igazi, semmiképp sem nélkülözhető alapépitményét.

Ezt a problémát egyetemeink bölcsészeti karai így látják:

A latin nyelv alapos ismerete nélkül a hazai történet nem lévén művelhető, s a görög kultúraismeret nélkül történeti érzék és felfogás nem lévén kiképezhető: a holt nyelvek középiskolai elhanyagolásából úgy a nemzet történeti érzékének hanyatlása, mint a magyar nemzeti történetírás és kutatás végzetes dekadenciája lesz várható, — így hangzik a történész felelete.

A magyar közéletnek szellemi hanyatlása szoros kapcsolatban van a régi latin nyelvű tanítás fokozatos hanyatlásával. (Történész.)

A klasszikus nyelvek tanításának háttérbe szorítása kultúránkat balkáni színvonalra süllyesztené és a magyarságban amúgy sem fejlett történeti kultúrérzéket még jobban csökkentené s így a többi európai nemzetel szemben hátrányba juttatná. A humanizmussal való szakítás egyúttal szakítás saját múltunkkal és az európai kultúrközösséggel. Európa ott kezdődik, ahova a humanizmus elér. Csak a primitív és koloniális kultúrákban hiányzik a kultúrának ez az eleme és teng túl a modern nyelvek tanulása s a technika bámulata. Hogy keleten igazi tudományos élet nem tud kifejlődni, ennek szerintem a humánus alap hiánya az oka, — írja a francia filológia tanára.

Hogy nálunk a klasszikus nyelveket általában, az élő nyelvek tanításában pedig a grammatikát elhanyagolják, annak a magyar ifjúság gondolkodásbeli érettsége és kifejezésbeli szabadsága vallja kárát. Ebben a tekintetben messze mögötte maradunk pl. a német ifjúságnak. Szellemi munkásaink átlaga nem lesz egyenrangú a nyugatiakkal, tehát nemzetközi helyzetünk a szellemi életben nem lesz kielégítő, ha a szellemi fegyvelmezés legjobb eszközeit továbbra is kicsinyeljük, — olvassuk a német filológia képviselőjének nyilatkozatában.

Ennek az útnak továbbfolytatásától a tudományos képzés eredményességét félttem. Teoretikus érdeklődést nem adnak a reáliák. Jó tanár kezében ellenben a klasszikus nyelvek tanítását az élet egyik legnagyobb áldásának és a kultúra iránt való érzék igen hatásos fejlesztőjének tartom. Filozófust, aki nem tud görögül, el sön tudok képzélni... de tudóst sem, — vallja a filozófia tanára.

Teológiai oldalról is álljon itt néhány hang:

A klasszikus nyelvek formális képzőerejét oly fontosnak ítélem, hogy nézetem szerint azt semmiféle más úton pótolni nem lehet. (Kath.)

A klasszikus nyelvek tanítása úgy formális képzőerejük, mint az európai kultúra alapjainak s fejlődésének megértése érdekében elengedhetetlen. Ha nem akarunk elmaradni a nyugati államok képzőrendszerétől, iskoláink humanisztikus jellegén nem szabad enyhítenünk. (Kath.)

A görög-latin nyelveknek a középiskolákban való újrafelvételét, illetve ahol megőrizték őket, megtartását, a teológiai oktatás szempontjából nagyon kívánatosnak, sőt szükségesnek tartom. (Evang.)

A klasszikus nyelvek hatályosabb művelését óhajtom és pedig nemcsak szaktárgyaim nézőpontjából, hanem nemzeti és emberi kultúra-nívónk fenntartása érdekében. (Evang.)

Fontosnak, sőt döntő jelentőségűnek tartom e tanulmányok fenntartását. (Ref.)

A klasszikus nyelvek nélkül magasabb műveltségről beszélni sem lehet. „Kultúrfejlényről“ csak akkor álmodhatnánk, ha klasszikus műveltségben vezetnénk; ha még az ókori nyelveket is elhagyjuk, nem maradhatunk részesei a „nemzetközi“ művelődésnek, — írja egy püspök, akinek főiskolai tanári múltja van.

A jogászok így írnak:

A szegedi egyetem jogi fakultásának az a nézete, hogy a jogász-képzés — római jog, jogtörténet, egyház-, köz- és nemzetközi jog! — eredményessége szempontjából feltétlenül szükséges a humanisztikus előképzettség. A klasszikus nyelvek tanítását a szabatos gondolkodási képesség elsajátítása, a klasszikus gondolatvilág halhatatlan eszméinek megismerése s nem utolsó sorban a műszavak és fogalmak megértése szempontjából mindenképen nélkülözhetetlennek tartom.

A budapesti jogi karról: Latin érettségi nélkül a tudományegyetemre nem szabad senkit sem bocsátani.

Egy vidéki jogakadémia: Az én tárgyaim szempontjából, sőt szerintem az egész jogi oktatásban kívánatos volna, ha a klasszikus irányú előképzettség teljesebb lenne. Az 1924: XI. t.-c. 16. §-a csak úgy maradhatna meg, ha az egyes egyetemi szakokon felvételi vizsgát vezetnék be. Reáliskolásokat jogi első alapvizsgára bocsátani abszurdum.

Pécsi jogi kar: A klasszikus nyelvek hatályosabb művelését a legerélyesebben kívánom, mert az ifjúság ebbeli tudása szegyenletesen csekély. Kultúránk színvonalának megmentése érdekében is mellőzhetetlennek tartom a humanisztikus oktatást.

Debreceni jogi kar: Az 1924:XI. t.-c. 16. §-a óriási Inba. Aki nem tud latinul, sohasem lesz jogász. Klasszikus nyelvek nélkül művelt jogászt nem tudok elképzelni. Csakis mai, végtelenül laza főiskolai jogi oktatásunk mellett boldogulhatnak jogi tanulmányaikban olyan ifjak is, akik latinul és görögül nem tudnak. Ha vizsgarendszerünk komoly volna, pályájukon meg sem tudnának mozdulni.

Hogy a mai humanisztikus tanítás eredményességére egy példával szolgáljak, rá kell mutatnom arra, hogy még talán a nyelvtanításnál is nagyobb fogyatékoságot tapasztalok a történettanításnál. Római

jogot nem lehet tanítani történeti háttér nélkül. Vizsgatapasztalataim elémítők...

Miskolcra ezt halljuk: A latin feltétlenül nagyobb eredménnyel tanítandó; e téren kriminális állapotok vannak.

Talán meglepő, hogy orvosi és természettudományi oldalról is ilyen vélemények hangzanak el.

A gyógyszer-tanára így ír:

Az eddigi gimnázium és a reáliskola a pótló latin-oktatással úgy a tudományegyetemnek, mint a technikai tudományoknak jobban megfelelt. Csak a latin nyelv grammatikális és szóeredet-megértése céljából tartom a klasszikus oktatást szükségesnek s vele kapcsolatban a görög-római műveltség és történelemnek, különösen a nagy római birodalom kialakulásának lebilincselő megismertetését. (E válasz oly professzortól származik, aki egyébiránt a humanisztikus oktatás elmélyítésének nem híve.)

A bakteriológia tanára ezt válaszolja:

A klasszikus nyelvek elemeinek ismerete nélkül teljes lehetlenség értelmesen elsajátítani azt a tömérdek görög-latin műkifejezést, amelyek az orvosi műveltségtől elváhatatlanok. Általában, öntudatos műveltség megszerzéséhez okvetlenül szükséges annyit tudni a klasszikus nyelvekből, amennyit helyes módszerrel bizonyosan megtaníthat a középiskola az átlagos tehetségű ifjúnak.

A fizika tanárától származik ez a felelet:

Nagyon sajnálatosnak tartom, hogy a görög nyelv a gimnáziumban nem kötelező többé. A gimnázium m'vója határozottan süllyedt, amióta az úgynevezett görög-pótló tantárgyakat bevezették. Mindenesetre fontosnak tartom, hogy a magyar ifjúság a klasszikus műveltség révén is jobban bekapcsolódhassék a Nyugat szellemi életébe.

A gazdasági állattan tanárai meglepően kelnek a humánus oktatás védelmére:

A klasszikus nyelvek művelését, — írja az egyik — a középiskolában óhajtandónak tartom. Még pedig körülbelül abban a terjedelemben, amint a régi egységes gimnázium tette, azzal a különbséggel, hogy a nyelvi oktatás túltengése a műveltség és szellem alapos ismertetésével helyettesíthetők. A klasszikus nyelvek hatályosabb művelését abban az értelemben tartom szükségesnek, hogy a latin és görög nyelv minden középiskolába bevezetessék, helyesebben az egységes középiskola tantervének alapját a régi gimnáziumi tanterv képezze, kiegészítve alapos természettudományi oktatással.

A klasszikus nyelvek tanítását, — írja a másik — szükségesnek tartom, főleg az általános műveltség szempontjából; e nélkül még a szaktudományok terén sem érvényesülhetünk a külföldiekkel szemben.

Szaktárgyaim szempontjából, — írja a harmadik — fontosnak tartom azt az értelmi fegyelmézést, amelyet a klasszikus nyelveknek irodalmi színvonalú tanulása jelent, másrészt az európai kultúrának a görög-római műveltség megismerésével járó történeti öntudatosítását is szükségesnek ítélem.

Aki ennek a fontos ankétnek kétségkívül súlyos tanulságait levonni kívánná, annak a hazai közép- és felsőoktatásnak régi és a viszonyok súlya alatt megnehezült újabb bajait módszeresen kellene ismertetnie. Nem kétlem, hogy e szemle lapjain a művelődéspolitikai más kérdései mellett e nagy témának is bőven jut majd hely. Az itt közölt válasz-szenvenvények egy célt mindenestre hasznosan szolgálhatnak: alkalmasak rá, hogy a magyar társadalom figyelmét reáirányítsák azokra a nagy kérdésekre, amelyek immáron gyors és tetterős megoldást sürgetnék. A „magyar jövő“ ügyként a középosztály nevelésének kérdése. Az egyetem problémája elválaszthatatlan a középiskola krízisétől. A krízist pedig egyfelől társadalmi úton — a középiskolai tanári pálya anyagi szintjének hathatós emelésével — másfelől a legfelsőbb oktatás útján: a tanárképzés szigorításával lehet megszüntetni. Csupán látszólag „circulus vitiosus“ ez: aktív iskolapolitika kétségtelenül meg fogja találni azt a pontot, amelyen ezt a kört szét pattanthatja.

Művelődési politikánk az utóbbi években számos téren jeles kezdeményezésekkel és szervezeti gondolatokkal gazdagította a magyar tudományos életet. Ugyanily aktivitásra van szükség a hazai értelmiség nevelése terén. Itt valóban szervezeti problémával találja magát szemközt, mert nem hihető és senki sem képzei, hogy a sok hiba és fogyatékoság gyökere az ifjúságban van. Ez az ifjúság — mint voltaképen minden ifjúság — tehetséges és hajlítható anyaga az iskolának, s ha a magyar középosztály anyagi válságának szörnyű gondjai tépik is, nagy többségében kétségkívül komoly s munkára kész. Ha tehát ez ankét helyes képet tükröz s az egyetemi tanároktól felhozott bajok csakugyan megvannak, ezért a középiskola viseli a felelősséget. A boldogabb magyar jövő éppen ezért a jobb magyar iskola kérdése.

BALOGH JÓZSEF.